

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-69>

УДК 352.072.2:[334.72:364.46]

Котелевська Яна Віталіївнааспірантка кафедри економіки та підприємництва,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2948-3550>**Yana Kotelevska**

Odesa I.I. Mechnikov National University

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A DRIVER OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Анотація. У статті досліджується роль соціального підприємництва як інструменту забезпечення сталого розвитку територіальних громад України в умовах трансформаційних змін. Проаналізовано стратегічні засади сталого розвитку, міжнародні та національні підходи, а також механізми реалізації концепції на рівні місцевого самоврядування. Розкрито важливість індикаторів сталого розвитку, зокрема "е-індексів", для оцінки цифрової трансформації громад. Відображено трансформацію підприємницької ініціативи в соціальні та екологічні вигоди громад. Обґрунтовано значущість підприємницької діяльності для економічної та соціальної стабільності регіонів. Запропоновано комплексну систему моніторингу для систематичного відстеження та оцінки впливу соціального підприємництва на досягнення цілей сталого розвитку як на рівні територіальних громад, так і в масштабах країни загалом.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальне підприємництво, територіальні громади, децентралізація, місцеве самоврядування, економічна влада, цифрові індекси, індикатори сталого розвитку, бізнес-модель сталого розвитку підприємства, система моніторингу.

Summary. The article explores the role of social entrepreneurship as a key instrument for ensuring the sustainable development of territorial communities in Ukraine under conditions of transformational change. It examines the strategic foundations of sustainable development, considering both international and national approaches, as well as the mechanisms for implementing this concept at the level of local self-government. Special attention is paid to the importance of sustainable development indicators, particularly "e-indexes," in assessing the progress of digital transformation within communities. The research highlights how entrepreneurial initiatives can be transformed into tangible social and environmental benefits for local populations. The significance of entrepreneurial activity in ensuring the economic resilience, social stability, and adaptive capacity of regions is substantiated. Furthermore, the article analyzes the interplay between community-driven innovation, resource efficiency, and inclusive economic growth, emphasizing the potential of social entrepreneurship to foster long-term self-sufficiency. A comprehensive monitoring framework is proposed for systematically tracking and evaluating the impact of social entrepreneurship on achieving sustainable development goals, both at the level of individual territorial communities and across the country as a whole. The findings can serve as a basis for designing policy instruments and targeted support programs aimed at strengthening community capacity, enhancing social cohesion, and accelerating the transition to a sustainable, innovation-driven economy. The study highlights pathways through which entrepreneurial initiatives generate social and environmental benefits by converting local assets into inclusive services, green value chains, and community-based infrastructure. It argues that social enterprises diversify local economies, create income opportunities for vulnerable groups, strengthen social cohesion, and enhance community resilience. Social entrepreneurship is presented as a multifunctional instrument capable of accelerating the transition to socially inclusive, economically viable, and ecologically sustainable local development.

Keywords: sustainable development, social entrepreneurship, territorial communities, decentralization, local self-government, economic power, digital indexes, sustainable development indicators, sustainable enterprise business model, monitoring system.

Постановка проблеми: У сучасних умовах трансформаційного розвитку українського суспільства нагальною є потреба у модернізації системи місцевого самоврядування та запровадженні ефективних механізмів сталого розвитку на рівні територіальних громад. Реформа децентралізації відкрила нові можливості для підвищення економічної самодостатності регіонів, однак її практична реалізація стикається з низкою системних викликів. Серед них – безпекові ризики, зумов-

лені воєнними діями, значні соціально-економічні дисбаланси, обмеженість фінансових та людських ресурсів, а також нерівномірність підприємницької активності. Особливої уваги потребує розвиток соціального підприємництва, яке, з одного боку, може стати каталізатором розв'язання соціальних проблем, а з іншого – інструментом створення стійких економічних моделей у громадах. Водночас відсутність належної інституційної підтримки, слабка розвиненість бізнес-екосистеми

та низький рівень інтеграції соціального підприємництва у стратегії місцевого розвитку ускладнюють його ефективне впровадження. У такій ситуації постає необхідність наукового обґрунтування ролі соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, визначення його потенціалу та розробки дієвих механізмів моніторингу й оцінки впливу на соціально-економічні процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література акцентує увагу на багатовимірності концепції сталого розвитку, важливості соціальної відповідальності бізнесу, ролі індикаторів для моніторингу розвитку громад. Значний вклад у теоретичне осмислення зробили міжнародні організації – ООН, Світовий банк. В Україні ключовими аналітичними та нормативними орієнтирами виступають стратегія реформ, представлена Президентом, та наукові доповіді, зокрема щодо децентралізації і регіонального розвитку. Вітчизняні дослідники, такі як В. Підліснюк [3], І. Рудик [3], акцентують увагу на значенні освіти для сталого розвитку. Т. Кравченко [4] пропонує системний підхід до реалізації національних інтересів через розвиток територіальних громад. Т. Гречко [6], С. Лісовський [6] обґрунтовують роль публічного управління в забезпеченні збалансованого розвитку. Окрему нішу займає соціальне підприємництво, яке досліджують І. Сотник [8], О. Рудаченко [9], В. Коненко [9], А. Свинчук [10], О. Чуйко [11], А. Ковалевська [12] та Я. Нечипоренко [12]. В їхніх працях розглядаються аспекти впливу соціального підприємництва на стійкість громад, екологічну складову, локальні ініціативи та потенціал для суспільних змін. Особливу увагу автори приділяють нормативному оформленню соціального підприємництва, що зумовлено відсутністю діючого закону про соціальне підприємництво. Проте, інтеграцію соціального підприємництва в реалізацію стратегій сталого розвитку, саме на рівні громад, досліджено недостатньо.

Метою статті є дослідити роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення сталого розвитку та модернізація системи місцевого самоврядування стає все більш актуальною, особливо в умовах трансформаційних змін, які сьогодні переживає українське суспільство. Сталий розвиток це не лише національне чи локальне питання, а є глобальною метою. Великий внесок у це зробила ООН, яка сприяє досягненню сталого розвитку через міжнародні саміти, декларації, резолюції та підсумкові документи конференцій. Одна з таких ініціатив – це проголошені глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року [1]. Питання пошуку шляхів реалі-

зації цих цілей наразі є надзвичайно актуальним, зокрема і для України.

У загальному підході до розуміння сталого розвитку ми спираємось на визначення, запропоноване Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку ООН у 1987 році. Відповідно до нього, сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [2]. Хоча це визначення не розкриває усіх аспектів сталого розвитку, воно загалом окреслює його основні цілі.

Сталий розвиток – це комплексна концепція, яка спрямована на забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та збереженням природного середовища для забезпечення гідного рівня життя людей. Ідеєю сталого розвитку є зобов'язання нинішнього покоління щодо збереження природних, соціальних та економічних ресурсів, щоб рівень добробуту наступних поколінь залишився щонайменше на поточному рівні. Такий підхід забезпечує бережливе використання природних ресурсів, де люди беруть у природи лише необхідне, зберігаючи можливість її відновлення. Для виконання цієї умови, вони мають дотримуватися принципів сталого розвитку [3; 6].

Світовий Банк з розвитку у своїй Доповіді (1992 р.) трактує сталий розвиток так: "це управління сукупним капіталом суспільства задля збереження і примноження можливостей людини" [3, с. 11]. Тому не дивно, що сталий розвиток спрямований на людину та покращення якості її життя у стабільному соціально-економічному середовищі, в екологічно чистому, здоровому природному середовищі. Високий рівень інтелектуального потенціалу населення повинен забезпечити конкурентоспроможність країни в майбутньому. Подолання бідності через ефективну зайнятість, підвищення вартості робочої сили, накопичення людського та соціального капіталу, розвиток підприємницької активності, зокрема соціального підприємництва, зміцнення середнього класу, підвищення соціальних стандартів і гарантій, а також забезпечення соціальної підтримки вразливим верствам населення є основними складовими елементами сталого розвитку в Україні.

В 2014 році в Україні було представлено власну стратегію сталого розвитку, яка передбачала три основні напрями для досягнення своєї мети: забезпечення сталого розвитку держави; гарантування безпеки держави, бізнесу та громадян; відповідальність та соціальна справедливість [5]. Першочерговими визначені реформи системи національної безпеки та оборони, оновлення влади та антикорупційна реформа, судова та реформа правоохоронної системи, децентралізація та реформа державного управління, дерегуля-

ція й розвиток підприємництва, реформа системи охорони здоров'я та податкова реформа.

Стратегічне бачення сталого розвитку України базується на захисті національних інтересів, виконанні міжнародних зобов'язань щодо переходу до сталого розвитку та реалізації євроінтеграційного курсу. Процес євроінтеграції для України не лише зміцнює зовнішньополітичні позиції, а й сприяє впровадженню європейських стандартів сталого розвитку, що охоплюють соціальні, економічні та екологічні аспекти. Дотримання цих принципів допомагає Україні адаптуватися до вимог глобальної спільноти, водночас зберігаючи національні пріоритети й орієнтуючись на якісний розвиток у довгостроковій перспективі. Такий підхід включає: усунення дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах; перетворення економічної діяльності з акцентом на «зелену економіку»; створення мирного, безпечного та соціально згуртованого суспільства з ефективним врядуванням та інклюзивними інституціями; налагодження партнерської співпраці між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, бізнесом, науковими установами, освітою та громадянським суспільством; забезпечення повної зайнятості населення; високий рівень розвитку науки, освіти та охорони здоров'я; збереження довкілля у стані, що сприятиме якісному життю нинішніх та майбутніх поколінь; децентралізацію та реалізацію регіональної політики, яка гармонізує національні та регіональні інтереси; збереження національної культурної спадщини та традицій.

На думку Т. Кравченко [4], сталий розвиток є розвитком, що піддається управлінню. Системний підхід та сучасні інформаційні технології створюють основу для такої керованості, дозволяючи швидко моделювати різні варіанти розвитку, точно прогнозувати їхні результати та обирати оптимальні рішення. Однак, для того щоб забезпечити справжню сталість позитивних соціальних змін, стійке економічне зростання та розвиток, необхідно досягти суспільного консенсусу щодо основних складових організаційно-економічного механізму, який забезпечуватиме легітимність та ефективність державної політики. Формування такого консенсусу можливе за умови реального зміцнення потенціалу територіальних громад, насамперед економічного, та їхнього становлення як спроможних суб'єктів реалізації соціально-економічної політики й ефективного використання місцевих ресурсів, що є основою національного розвитку. Сталий розвиток має започатковуватися і підтримуватися на рівні місцевих громад, а його реалізація повинна йти знизу вгору – від окремої громади до національного і глобального рівнів.

Територіальні громади є фундаментом місцевого самоврядування. Вони забезпечують прямий діалог між владою і населенням, сприяють вирі-

шенню місцевих проблем, покращенню якості життя, збереженню довкілля та зміцненню соціальної спільноти. Згідно з Концепцією сталого розвитку, громади зосереджуються на ефективному використанні ресурсів, розвитку інфраструктури, створенні сприятливого середовища для життя та захисту від надзвичайних ситуацій.

Впровадження концепції сталого розвитку в територіальних громадах включає кілька напрямків. Перший напрямок – це збільшення обсягів виробництва з метою покращення економічних показників. Другий – подолання браку фінансування та, часом, недостатньої соціальної відповідальності бізнесу в екологічних питаннях. Третій – усунення залишкового принципу у вирішенні соціальних проблем. Особливу увагу слід приділити забезпеченню стійкого виробництва з урахуванням збереження екосистем, що може здійснюватися через розвиток органічного виробництва, використання біотехнологій тощо. Важливим напрямком є також розвиток несільськогосподарських видів економічної діяльності в сільській місцевості, що сприятиме диверсифікації зайнятості та джерел доходів. Безумовно, значну роль у цьому процесі відіграє лідерський потенціал місцевих громад. Для того, щоб спрямувати регіон на шлях сталого розвитку, необхідно не лише оцінити ресурсний потенціал території та узгодити економічні, соціальні та екологічні інтереси учасників місцевої політики, але й провести глибокий аналіз стану ключових секторів економіки регіону.

Для оцінки якості життя, стану здоров'я населення, стану довкілля та впливу людської діяльності на природу і здоров'я людей використовують такі показники, як індикатори сталого розвитку. Вони визначаються відповідно до пріоритетів і завдань сталого розвитку конкретної території та поділяються на економічні, соціальні, екологічні та інституційні (рис. 1).

Сьогодні з'являється потреба доповнити ці групи так званими "е-індексами," такими як індекс цифрової спроможності (Digital Opportunity Index, DOI), індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI) та інші. Ці індекси відображають нову реальність, відому як інформаційне суспільство, та сприяють своєчасному моніторингу темпів розвитку сучасних технологій. Використання таких індексів дозволяє більш точно оцінити рівень готовності суспільства до цифрової трансформації, охоплюючи доступ до інтернет-інфраструктури та можливості застосування технологій у різних секторах економіки. Це сприяє зменшенню цифрового розриву між регіонами та соціальними групами, забезпечуючи стале впровадження інновацій. Крім того, "е-індекси" є інструментом для виявлення прога-

Рисунок 1 – Індикатори сталого розвитку

Джерело: складено автором на основі [3; 7]

лин у розвитку цифрових технологій, допомагаючи спрямувати зусилля на розширення цифрового доступу, підвищення цифрової грамотності та створення нових можливостей для населення громад. Розвиток цих індексів сприятиме підтримці збалансованого стану економіки.

Агрегована оцінка сталого розвитку виступає узагальненою моделлю для прийняття обґрунтованих рішень у сфері економічного, екологічного або соціального аспектів сталого розвитку. Моніторинг показників означає систематичний контроль та оцінку змін вибраних показників, які відображають рівень сталого розвитку в різних сферах. Аналізуючи динаміку індикаторів за певний період, можна оцінити ефективність дій органів влади та громади для досягнення цілей сталого розвитку. Дані моніторингу стають основою для коригування пріоритетів, завдань і стратегій, а також для вдосконалення методів реалізації, що дозволяє більш гнучко реагувати на нові виклики та можливості.

В сучасних умовах основою розвитку будь-якого регіону є активна участь і підтримка тери-

торіальних громад. На формування та функціонування громад значно впливає підприємницька діяльність. Розвиток підприємницького сектора є ключовою умовою для поліпшення економічної, соціальної та демографічної ситуації в регіонах України. Динамічні зовнішні умови впливають на підприємства, тому для збереження конкурентоспроможності та позицій на ринку необхідно адаптуватися до змін, знаходити нові рішення для подолання викликів і постійно розвиватися. З огляду на активізацію науково-технічного прогресу та проведення дослідницьких і конструкторських робіт, розвиток успішних підприємств залежить від їх інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал підприємств будь-якого регіону є вирішальним чинником розвитку територіальних громад. Наявність фінансових ресурсів, кваліфікованого кадрового забезпечення, розвинутої інфраструктури та необхідної технічної бази створює умови для реалізації інноваційного потенціалу підприємства, що, в свою чергу, стимулює інноваційний розвиток регіону через активне функціонування та зростання територіальних гро-

мад. Цим підприємство посилює свої позиції на ринку та досягає сталого розвитку [12].

Реформа Децентралізації в Україні відкриває нові перспективи для органів місцевого самоврядування, надаючи їм більше повноважень, але разом із тим зростає їхня відповідальність за підвищення якості життя громадян. На сьогодні чимало завдань ще не виконуються в повному обсязі, через брак ресурсів, кваліфікованих кадрів та відсутність чіткої стратегії розвитку для кожної з громад окремо, а не в цілому за регіоном чи на рівні держави. Проте це створює нові можливості для громадян, які об'єднуються з метою пошуку шляхів для розвитку. Місцева влада, громада і підприємницькі кола мають знаходити нові форми співпраці для підтримки соціальних стандартів і розвитку локальних спільнот застосовуючи нові підходи та інновації.

Справжнім викликом для місцевого самоврядування та територіальних громад України стала збройна агресія з боку РФ. Зокрема, виникла гостра потреба в розв'язанні питань життєзабезпечення громад, адже відбулися суттєві зміни в економічному розвитку територіальних громад. До процесу розвитку долучилися нові учасники: внутрішньо переміщені особи та релоковані бізнеси. Це призвело до появи нових форм співпраці та комунікаційних мереж. Крім того, посилення безпекової загрози змістило акценти в інтересах усіх учасників розвитку громад. Пріоритетним стала мобілізація зусиль всередині громад та спрямування їх на оборону і сталий економічний розвиток на локальному рівні.

Здійснити таку переорієнтацію стало можливим через згуртованість та участь членів громади у процесах розробки і прийнятті відповідних рішень. Яскравим прикладом такої самоорганізації є соціальні підприємства, які вже довели свою ефективність у розв'язанні такого роду проблем. Ці підприємства створюють "соціальні результати," що впливають на громади, а в сукупності формують глобальний ефект.

Поняття "соціальне підприємництво" та "сталий розвиток" виникли майже одночасно, як відповідь на глобальні виклики кінця XX століття. Хоча вони охоплюють різні рівні – глобальний та локальний – їхні цілі перетинаються. Соціальні підприємства, які фокусуються на вирішенні конкретних проблем на місцевому рівні, можуть стати важливим інструментом для досягнення глобальних цілей сталого розвитку. Тому уряди багатьох країн активно залучають соціальних підприємців до співпраці, розуміючи, що їхня діяльність може суттєво вплинути на розвиток регіонів та країни в цілому.

Варто зазначити, що в контексті євроінтеграційних перспектив сталий розвиток територіальних громад передбачає зміни в системі суспільних відносин, які сприяють партнерству між громадами, бізнесом та місцевими органами влади. Це партнерство покликане задовольняти потреби населення й громади як сьогодні, так і в майбутньому, відповідно до європейських стандартів і норм. Перспективним напрямом для досягнення сталого розвитку громад є соціальне підприємництво, яке відіграє важливу роль у сучасному суспільстві, сприяючи побудові сталого майбутнього (див. табл. 2).

На відміну від традиційних підприємств, соціальні підприємства ставлять соціальні цілі нарівні з економічними, інвестуючи частину прибутку в розвиток громади та захист навколишнього середовища (див. рис. 2). Таким чином, соціальне підприємництво – це інноваційний підхід до бізнесу, який дозволяє вирішувати соціальні проблеми та сприяти сталому розвитку [8, с. 64].

Згідно з оцінками Світового економічного форуму, у світі діє близько 10 мільйонів соціальних підприємств, які щороку генерують приблизно 2 трильйони доларів доходу та створюють майже 200 мільйонів робочих місць. Незважаючи на те, що дані щодо України також були включені до звіту за період 2013-2023 років, точна кількість соціальних підприємств в Україні невідома, оскільки національне законодавство не перед-

Таблиця 2 – Роль соціального підприємництва в територіальній громаді

Роль	Значення
Розв'язання соціальних проблем	Зосереджуються на вирішенні різноманітних соціальних питань, таких як безробіття, відсутність доступу до освіти та охорони здоров'я, соціальна ізоляція та інші. Вони працюють на благо суспільства, пропонуючи інноваційні рішення та послуги, що сприяють покращенню якості життя для найбільш уразливих верств населення.
Досягнення економічного розвитку	Сприяють створенню робочих місць, зокрема для людей з обмеженими можливостями, молоді, пенсіонерів та інших груп з обмеженим доступом до ринку праці. Це допомагає знизити рівень безробіття та підвищити економічну активність у суспільстві.
Досягнення інноваційного розвитку	Застосовують інноваційні підходи до вирішення соціальних проблем, що сприяє сталому розвитку суспільства. Вони сприяють більш ефективному використанню ресурсів, зменшенню впливу на довкілля та підвищенню якості послуг для населення.
Забезпечення громадської активності	Стимулюють громадську активність та взаємодію в місцевих спільнотах. Вони об'єднують людей для спільного вирішення проблем і підтримки важливих ініціатив, що сприяє формуванню здорового та активного громадського середовища.

Джерело: сформовано автором на основі [9]

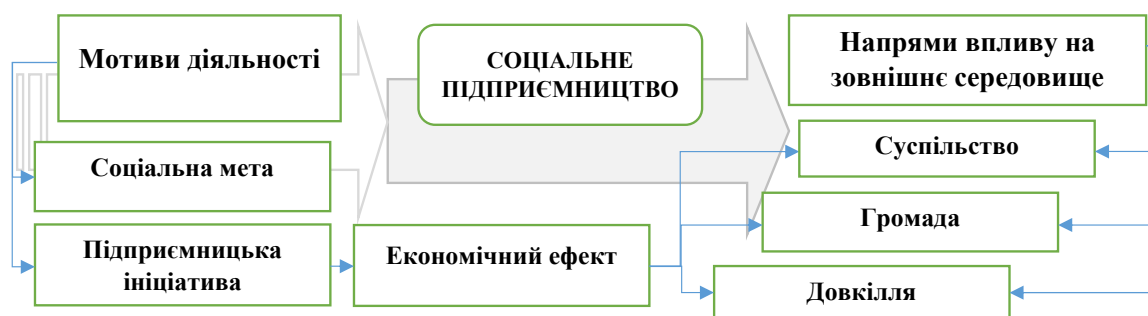

Рисунок 2 – Трансформація підприємницької ініціативи в соціальні та екологічні вигоди громад

Джерело: складено автором на основі [10]

бачає єдиного визначення цього терміна. Проте, опираючись на дані з дослідження "Соціальне підприємництво в Україні: економіко-правовий аналіз" від 2020 року [9], в Україні нараховувалося приблизно 1000 підприємств, які ідентифікували себе як соціальні, тобто мали у своїх статутних або інших установчих документах визначену соціальну місію.

Соціальні підприємства реалізують свою місію різними методами. Зазвичай вони продають власну продукцію, організовують соціальні, культурні або спортивні заходи, проекти та програми. Популярним напрямом для досягнення соціальних цілей також є працевлаштування представників вразливих груп населення та людей з особливими потребами. Окрім цього, соціальний бізнес часто отримує фінансування від організацій, що працюють з цими групами, або здійснює продаж товарів, які вони самі не виробляють. Діяльність соціального підприємництва охоплює широкий спектр галузей бізнесу.

Для соціальних підприємств головним показником успіху є соціальний ефект, тоді як прибуток має другорядне значення. Такі підприємства спрямовують свої зусилля на створення соціальної та/або екологічної цінності на всіх етапах виробництва, що є невід'ємною частиною їхньої ідентичності. Внаслідок цього підсумковий результат діяльності соціальних підприємств об'єднує соціальні, екологічні та економічні аспекти. Для цього соціальні підприємства використовуються ефективні бізнес-моделі, що сприяють сталому розвитку підприємництва. Ефективність обраної бізнес-моделі залежить щонайменше від трьох факторів:

- 1) здатність приносити прибуток власникам;
- 2) можливість створювати позитивні зміни в соціальному або екологічному середовищі;
- 3) досягнення балансу між фінансовою вигодою та соціальною відповідальністю.

Ефективна бізнес-модель має бути спрямована на впровадження інноваційного підходу для надання соціальних послуг або виробництва товарів, що сприятиме сталому розвитку як на рівні

територіальних громад, так і країни загалом. Базуючись на принципах сталого розвитку, модель має включати такі аспекти:

- розробка соціально-орієнтованих бізнес-стратегій, що включають створення планів дій, спрямованих на досягнення конкретних соціальних цілей із забезпеченням стабільності та прибутковості бізнесу;
- співпраця з ГО надає можливість об'єднання зусиль неприбуткових організацій із громадськими ініціативами для спільного вирішення соціальних проблем і підтримки вразливих верств населення;
- залучення інвестиційних ресурсів, таких як отримання фінансування для розвитку соціального бізнесу через інвестиції, фонди чи гранти;
- впровадження інноваційних цифрових технологій і методів у виробничих процесах для підвищення ефективності, конкурентоспроможності та створення соціально значущих продуктів чи послуг;
- розвиток ринку соціального підприємництва та створення сприятливих умов для соціального бізнесу через правову, фінансову та соціальну підтримку.

Для систематичного відстеження та оцінки впливу соціального підприємництва на досягнення цілей сталого розвитку як на рівні територіальних громад, так і в масштабах країни загалом необхідна комплексна система моніторингу (див. рис. 3).

Така система допоможе визначати ефективність окремих ініціатив, виявляти потреби для подальшого вдосконалення, оптимізувати ресурси та сприяти обґрунтованому прийняттю рішень. Крім того, моніторинг підвищить прозорість, підзвітність і мотивацію соціальних підприємств, що сприятиме активному залученню громади та посиленню їхньої довіри.

Оцінка соціального впливу є вагомим інструментом для усвідомлення, управління та демонстрації соціальної цінності, яка виникає внаслідок соціальних ініціатив і проектів, і яка могла б лишитися непомітною за інших обставин. В Україні наразі бракує ефективних інструментів для

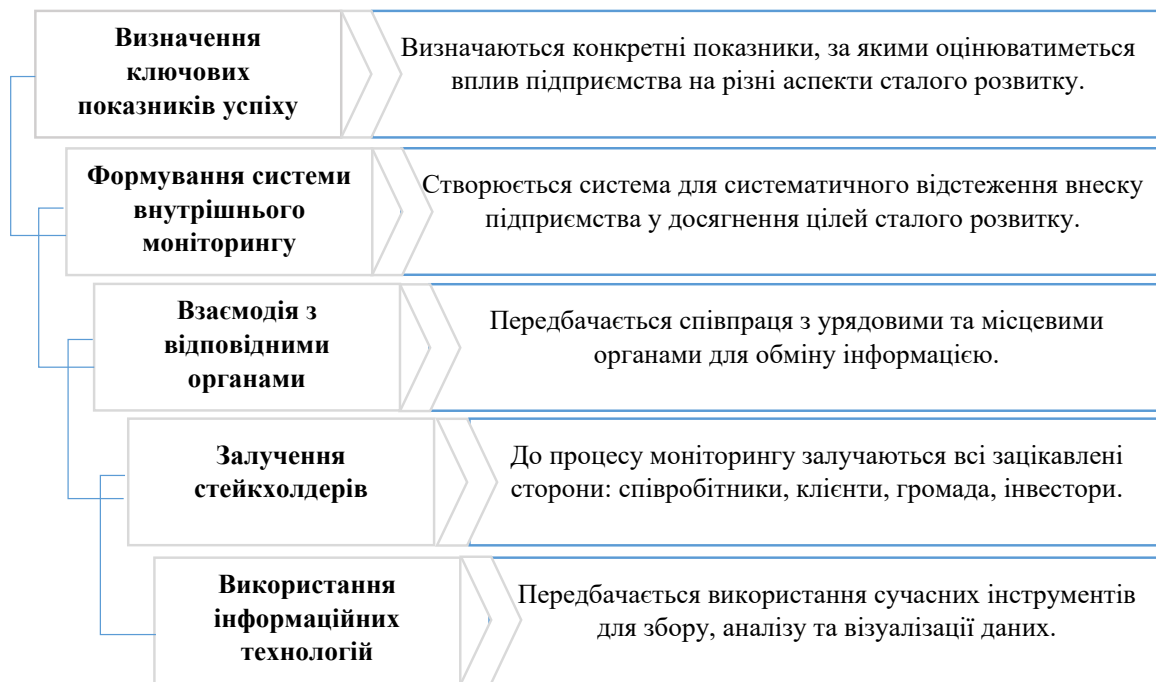

Рисунок 3 – Моніторинг прогресу досягнення цілей сталого розвитку

Джерело: складено автором

визначення впливу соціальних підприємств на розвиток громад, що підкреслює важливість уваги до оцінки соціального впливу. Позитивний досвід Великобританії свідчить про те, що одним із дієвих методів оцінювання є SROI (Social Return on Investment) – показник ефективності соціальних інвестицій [11].

Цей метод дає можливість оцінювати широкий спектр цінностей, переважно соціальних та екологічних. SROI допомагає організаціям визначати кількість створених змін, відстежуючи соціальні, екологічні та економічні результати. Його відмінність від інших підходів полягає у встановленні грошової оцінки генерованих змін. Аналіз SROI поділяється на два основні підходи:

1. Прогностичний підхід застосовується на етапі планування, дозволяючи прогнозувати очікувану суспільну цінність, що може бути створена. Такий аналіз особливо корисний для підготовки інфраструктури, яка забезпечить належне вимірювання змін і оптимальне використання ресурсів для максимального впливу.

2. Оцінювальний підхід проводиться після завершення програми, коли вже доступні результати для вимірювання. Такий аналіз допомагає визначити вплив завершених програм і потребує

наявності якісних даних про результати, щоб охопити повний спектр соціального впливу.

Детальний аналіз допомагає визначити потреби та перспективи розвитку соціального підприємництва в громаді. Після цього визначаються стратегічні цілі та завдання, які спрямовуватимуть подальший розвиток цієї сфери.

Висновки. Соціальне підприємництво виступає важливим чинником сталого розвитку територіальних громад, забезпечуючи поєднання економічної доцільності та соціальної відповідальності. Його інтеграція у стратегії місцевого розвитку потребує партнерської взаємодії між бізнесом, громадою та державними інституціями, а також урахування унікальних потреб територій. Підвищення ефективності соціальних підприємств можливе завдяки застосуванню принципів оцінки соціальних інвестицій, створенню сприятливого правового й фінансового середовища, розширенню можливостей для навчання та підтримки підприємств. Комплексна система моніторингу дозволяє відстежувати реальний вплив соціального підприємництва на досягнення цілей сталого розвитку, що підвищує довіру до цього сектору та забезпечує довготривалий позитивний ефект для місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року (відп. до рез. Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», схваленої 25 вересня 2015 року, A/RES/70/1). URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
2. Report of the World Commission on Environment and Development : Our Common Future. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

3. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталый розвиток суспільства: роль освіти. Путівник. Київ. Видавництво СПД «Ковальчук». 2005. 88 с.
4. Кравченко Т. А. Основа сталого розвитку територіальних громад – системний підхід до реалізації національних інтересів України. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. №1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/24.pdf
5. Президент представив «Стратегію реформ-2020»: Мета реформ – членство в ЄС. URL: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>.
6. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку. Навч. посіб. Херсон. 2015. 264 с.
7. Сталый розвиток місцевих громад: роль економічної освіти та науки. Матеріали науково-практичної конференції (9-10 листопада 2017 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 160 с.
8. Сотник І. М. Соціальне підприємництво як інструмент реалізації глобальних цілей сталого розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 2 (200). С. 62-73.
9. Рудаченко О. О., Коненко В. В. Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 11. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_11_2024
10. Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А. та інші. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник. Київ. ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ». 2017. 188 с.
11. Чуйко О., Шкуро В. Еколого орієнтоване соціальне підприємництво в громаді. Навчально-методичний посібник. Київ, 2020. URL: https://zelena.org.ua/sites/default/files/ekologo_oryentovane_pidpryemnyctvo.pdf.
12. Ковалевська А., Нечипоренко Я. Підприємство на базі громади як особливий вид соціального підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 7 (71). С. 134-141. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-29>

References:

1. Hlobalni tsili staloho rozvytku do 2030 roku (vidp. do rez. Heneralnoi Asamblei OON «Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy rozvytku u haluzi staloho rozvytku na period do 2030 roku», skhvalenoi 25 veresnia 2015 roku, A/RES/70/1) [Global Sustainable Development Goals by 2030 (in response to the UN General Assembly resolution “Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development”, adopted on 25 September 2015, A/RES/70/1)]. Available at: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (in Ukrainian)
2. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Available at: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
3. Pidlisniuk V., Rudyk I., Kyrylenko V., Vyshenska I., Masliukivska O. (2005). *Stalyi rozvytok suspilstva: rol osvity. Putivnyk* [Sustainable development of society: the role of education. A guide]. Kyiv: SPD "Kovalchuk", p. 88. (in Ukrainian)
4. Kravchenko, T. A. (2014). *Osnova staloho rozvytku terytorialnykh hromad – systemnyi pidkhid do realizatsii natsionalnykh interesiv Ukrainy* [The basis for sustainable development of territorial communities – a systemic approach to national interests implementation]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, no. 1. Available at: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/24.pdf (in Ukrainian)
5. President of Ukraine. (2014). *Stratehiia reform–2020: Mema reform – chlenstvo v YES* [Strategy for reforms-2020: The goal of reforms is EU membership]. Available at: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>
6. Hrečko T. K., Lisovskyi S. A., Romaniuk S. A., Rudenko L. H. (2015). *Publichne upravlinnia v zabezpechenni staloho rozvytku* [Public administration in ensuring sustainable development]. Kherson, p. 264. (in Ukrainian)
7. *Stalyi rozvytok mistsevykh hromad: rol ekonomichnoi osvity ta nauky* [Sustainable development of local communities: the role of economic education and science]. (2017). Proceedings of the scientific-practical conference (November 9–10, 2017). Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, p. 160. (in Ukrainian)
8. Sotnyk I. M. (2018). *Sotsialne pidpryemnyctvo yak instrument realizatsii hlobalnykh tsilei staloho rozvytku* [Social entrepreneurship as a tool for achieving global sustainable development goals]. *Actual Problems of Economics*, no. 2, pp. 62–73. (in Ukrainian)
9. Rudachenko O. O., Konenko V. V. (2024). *Sotsialne pidpryemnyctvo yak osnova staloho rozvytku terytorialnykh hromad* [Social entrepreneurship as the basis for sustainable development of territorial communities]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: Ekonomika ta upravlinnia*, no. 11. Available at: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_11_2024 (in Ukrainian)
10. Svinchuk A. A., Kornetskyi A. O., Honcharova M. A. (2017). *Sotsialne pidpryemnyctvo: vid idei do suspilnykh zmin* [Social entrepreneurship: From idea to social change]. Kyiv: TOV "V.N.A.", p. 188. (in Ukrainian)
11. Chuiko O., Shkuro V. (2020). *Ekoloho oriyentovane sotsialne pidpryemnyctvo v hromadi* [Eco-oriented social entrepreneurship in the community]. Available at: https://zelena.org.ua/sites/default/files/ekologo_oryentovane_pidpryemnyctvo.pdf (in Ukrainian)
12. Kovalevska A., Nechiporenko Ya. (2019). *Pidpryemstvo na bazi hromady yak osoblyvyi vyd sotsialnoho pidpryemstva* [Community-based enterprise as a specific type of social enterprise]. *Molody Vchenyi*, no. 7(71), pp. 134–141. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-29> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 11.08.2025